

Kjak

Áki á Rógvu

Min mening

Jeg har boet på Færøerne siden efteråret 2006. Før, boede jeg i Danmark. Jeg er færing, når man ser på mit blod, min familie, mit navn og meget af min tanke og væremåde. Uddannelsesmæssigt er jeg dansker. Jeg har ingen skolegang på Færøerne.

Jeg holder meget af at bo heroppe, men der er bare nogle ting, som er helt uoverens med mine holdninger som menneske.

For det første de homoseksuelles rettigheder her i landet. Da jeg hørte om 266B sagen, følte jeg det nærmest latterligt, havende i baghovedet, at jeg har boet i Danmark så længe. Jeg er selv heteroseksuel, men jeg synes, at det er utroligt, at man som homoseksuel ikke kan gifte sig eller adoptere. Og mange af de argumentationer som jeg har mødt for, hvorfor de ikke skal have disse rettigheder, bunder i tradition og religion. Jeg føler mig selv som et kristent menneske, men jeg vil ikke kalde mig selv kristen, hvis det er ukristent at være homoseksuel. For som jeg ser det, er det ikke et valg rent biologisk. Du er født med din seksualitet. Hvordan du vælger at udleve den, er så en anden sag, men det er dit valg. Du skal have retten til at vælge, som menneske. Det føler jeg ikke man kan her i dette land, når ens »valg« at leve aktivt som homoseksuel bliver mødt så hårdt med både tradition, lov og religion.

Det næste jeg vil komme ind på, er frit salg og produktion af alkohol. Når man tænker på tradition og religion er det ligeså aktuelt som homoseksualitet. Hvorfor skal vi ikke kunne have frit salg af alkohol og producere det? Jeg har smagt »Eldvatn« og følte mig lidt stolt over at det var et færøsk produkt, lige indtil jeg fandt ud af, hvordan det er produceret.

Vi skal have retten til at vælge uden at der skal være en lov, som siger at vi ikke må. Jeg har valget, dét føler jeg er med til at gøre mig til et menneske. Vi har problemer af alkoholister her i landet, det ved jeg. Men selv om der er lov om hvor stærkt øllet skal brygges, og hvor vidt vi skal producere den slags her i landet, så vil alkoholisten til en hver tid finde en udvej. Jeg tror ikke, at Færøerne vil ligge i koma på grund af frit salg af alkohol. Tværtimod tror jeg, at det ville skabe en sund konkurrence i forretningerne. For så har man igen valget, om man vil betale 60 kr for 6 øl i én butik, eller 55 kr. i den anden.

Min pointe med disse meninger er, at jeg føler, at vi som mennesker skal have retten til at vælge, hvordan vi vil leve, så længe vores medmennesker ikke lider fysisk eller psykisk under det. Har en andens persons seksualitet nogensinde voldt dig mental eller fysisk overlast? Seksualitet er en privatsag, så derfor bør religiøse og konservative holdninger ikke forhindre homoseksuelle i at leve som alle andre.

Hvornår har du senest set en alkoholist lade være med at drikke, fordi det er for dyrt i Rúsan?

Jeg har ikke, og det regner jeg egentlig heller ikke med at opleve.

Vagnur Michelsen

Stóra fjøldin situr kvirr – ískoyti til málkjakið

Mangan er komið mær til hugs, hvat fær Regin Eikholm, Rolf Guttesen og Sjúrd Skaale at brúka so nógva orku í kjakinum um stavraðið. Og í nógv ár hevur Regin skrivað óteljandi lesarabrøv um málreinsan, og at vit mugu loyva útlenskum orðum inn í mál okkara.

Skrivi mest sum hvønn dag, í lýtuni mest um ítrótt til heimasíðu og onkra hissini stuttsøgu. Havi stóran áhuga í føroyska málinum og tess lagnu seinastu hundrað árin, føroyska málið, sum vit øll sjálvandi skulu menna og hjúkla um. Nógvir stórsigar eru vunnir á máleiðini hesi hundrað árin, nógv nýtt gott føroyskt tilfarið er komið undan kavi, tó vit enn ikki eru komin á mál.

Um stavurin c skal hava pláss í føroyska stavraðnum ella ikki, hugsí eg ikki nógv um. Eftirnavn mítt er Michelsen, har c-ið er triði stavurin. Fara vit eini átta ættarlið aftur í tíðina, fekk familja mín eftirnavnið Michelsen eftir manni, sum æt Mikkjal stav-að við kk. Abbasytir mín æt Maria Mikkelsen stavað við kk, ja, soleiðis var stavistandurin tá, alt eftir hvør danski embætismaðurin var.

Eg var knýttur at føroyska fólkaskúlanum í 28 ár, har eg undirvísti mest í føroyskum og stóddfrøði.

Eg segði stundum næmingunum, tað veri seg um teir gingu í 1. flokki ella 10. flokki, at teir skuldu vera góðir við móðurmálið. Eg góðtók ikki, at fremmand orð vórðu brúkt í t.d. stíli, tá ið vit eiga góð føroysk orð. Hetta skiltu næmingarnir. Eisini segði eg, at vit mugu fyri alt í verðini ikki blanda málini saman. Vit skulu duga væl at málbera okkum á móðurmálinum, góðan málburð, benda og stava rætt, samstundis sum vit læra okkum danskt, enskt ella týskt. Hetta skiltu næmingarnir eisini.

Gjörðar eru lesiætlanir til allar lærugreinar, og í

føroyskum er ávíst tilfar til hvønn aldursból. Lesiætlanin vegleiðir, hvat lærast skal í hvørjum aldursbólki. Eg minnst við gleði, hvussu væl næmingum dámdi at terpa mállæru serliga í fjórða, fimta og sætta flokki. Fekst tú næmingarnar á rætta kós í hesum flokkum, hvat mállæru viðvíkur, var sloppið. Teir dugdu allir nógv betur, enn eg sum ungur nakrantíð dugdi í føroyskum. Hetta var spennandi arbeiði.

Tey sita øll kvirr

Havi álit á, at lærarar, rithøvundar, fjølmiðlafólk og onnur ikki fylgja leiðini hjá Regini Eikhólm, Rolf Guttesen og teimum fáu. Heilt burturvið í mínari verð at fylla føroyska málið við útlenskum orðum, tá ið vit eiga góð føroysk orð. Vit skulu lúka ókrútið úr urtagarðinum, so føroyska málblóman fær góð gróðrarlíkindi. Hetta er leiðin.

Kemur mær mangan til hugs, hví lærarar, rithøvundar, fjølmiðlafólk og onnur, sum dagliga arbeiða við føroyska málinum, ikki geva seg til kennar í málkjakinum. Hví sita tey kvirr? Svárið er einfalt, tey tíma rætt og slætt ikki at brúka orku í kjaki, sum ikki tænilr nøkrum endamáli.

Eg havi ta fatan, at fólk, sum geva út bókur, fløgur og aðrar tekstir, leggja stóran dent á at málbera seg væl. Tekstir verða rættlínir um aftur og umaftur. Skúlabókagrunnurin slóðar fyri og gevur út undirvísingartilfar á føroyskum, og Bókadeild Føroya lærarafelags gevur út barna- og ungdómsbókur. Tú sært ikki fremmandaorð í barnabókum, sum børnini við gleði taka til sín. Fremmandaorð eru ikki í sálmaðókum, sangbókum, ja, Bibliuni, tá talan ikki er um bíbilsku staðarnøvnini og fólkannøvnini.

Í málkjakinum verður mangan tosað um málreinsan, og funnist verður at, at

kikarin ov ofta verður vendur ímóti Íslandi, tá ið nýggj orð verða smíðað. Eru vit ikki partur av vesturnorðurlensku mentanini og í ætt við norrøna málið? Eg havi ongantíð merkt nakað til málreinsan, eingin hevur havt peikifingurin á lofti og sagt, hvussu eg skal málbera meg. Havi roynt at málborið meg, sum nú einaferð evnini røkka.

Stóddfrøði

Tá ið eg byrjaði at undirvísa í stóddfrøði í 1979, var bara danskt tilfar at fáa. ”Hej matamatik”, sum børnunum eisini dámdi væl. Føroya skúlabókagrunnur slóðaði fyri og útvegaði við tíðini føroyskt tilfar til allar flokkar. Børnini høvdu ikki trupulleikar at læra føroysku heitin í nýggju bókunum, heldur høvdu nøkur foreldur trupulleikar at hjálpa børnum, tí tey kendu bara dansku heitin. Nú æt tað tildømis krossskipan og ikki ”koordinat-system”. Kenni einki til, at okkara næmingar klára seg verri í skúlum uttanlands, tí føroyskt tilfar verður brúkt í undirvísingini í Føroyum.

Mangan verður víst til Pisakanningina, har føroysku næmingarnir í fyrstu kanningini ikki stóðu seg nóg væl. Orsökirnar til heldur svikaligu úrslitini eru so mangar. Høvuðsorsøkin er, at skúlaværkið ikki hevur ráð at bjóða næmingum eina stuðulsskipan, sum veruliga munar. Skúlin fyri øll? Nei, í míni 28 ár sum lærari var skúlin ikki fyri øll. Seinastu árinu eru nógvir næmingar við serligum tørvi komnir í fólkaskúlan. Hesir næmingar fáa ikki nøktandi tilboð, sum slíkir næmingar fáa í okkara grannalondum. Glottar eru ikki at hóma, tí nú skal fólkaskúlin spara enn meira.

Óheppin nýggj orð

Tá ið alt omanfyri er sagt, skal eg viðganga, at nógv óheppið er eisini hent innan føroyska

málið. Málið er livandi og broytist við tíðini. Nógv nýggj góð føroysk orð eru smíðað, sum fjøldin hevur tikið til sín. Men summi orð skuldu ongantíð sæð dagsins ljós. Nevni tildømis Sjúkrarøktarfrøðiskúli Føroya ella sjúkrarøktarfrøðingur og námsfrøðingur. Alt ov lang og knortlut orð, og tú hevur torført at skilja ímillum, um talan er um kolaminu, grót ella røkt og undirvísing. Orðið ”frøði” er eisini alt ov nógv brúkt og uppsplitið eftir mínum tykki.

Mín vón er, at lærarar, rithøvundar, fjølmiðlafólk og fólk annars halda tørn og ikki lata seg ávirka av teimum fáu, sum siga seg vilja altjóðagera føroyska málið við nógvum fremmandaorðum. Føroyska málið er okkara dýrgripur, sum vit øll skulu vera góð við, hjúkla um og menna.

Mær kemur júst til hugs, at nú eru liðin 80 ár, síðani fyrsta føroyska kirkjan varð vígd á føroyskum máli. Hetta var Gjáar kirkja, sum varð vígd í 1929. Og góð hundrað ár er liðin, síðan A.C. Evensen, sum fyrstur føroyskur prestur fekk loyvi at prædika á føroyskum. Hetta var heima á Sandi í 1902. Jákup Dahl var settur prestur í Havn í 1912, og næstu árinu hevði hann mangan dystin sum prestur og seinni próstur við danska embætisvaldið til tess at sleppa at prædika á føroyskum. Jákup Dahl og onnur stríðsfólk vunnu hetta slagið, tí frá 13. mars í 1939 var prestum loyvt at prædika á føroyskum uttan fyrst at spyrja danir um loyvi. Ógvuliga týðningarmikið, at vit minna okkum á slíkar hendingar, tí tað eru jú ikki so nógv ár liðin, síðani hesir málsigar fóru fram.